

MUZEJSKI VJESNIK 4

GLASILO MUZEJA

SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

**MUZEJSKI VJESNIK
GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE
HRVATSKE**

(Čakovec, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Trakošćan,
Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

UREDNIŠTVO

Marina Šimek (glavni i odgovorni urednik), Darko Sačić (tehnički
urednik), Miroslav Klemm, Dragutin Feletar, Marijan Špoljar, Branimir Šimek

Muzejski vjesnik izlazi povremeno, a najmanje jednom godišnje.
Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Časopis solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

NAKLADNIK

Gradski muzej Varaždin

ZA NAKLADNIKA

Jasna Tomičić

TISAK

NIŠRO Varaždin, naklada 800 komada

BROJ 4 — VELJAČA 1981.

GOD. IV.

Za sadržaj priloga odgovaraju autori

SADRŽAJ

MUZEOLŠKA PITANJA I PROBLEMATIKA	Str.
— Zorko Marković: Nekoliko opaski uz »Praistoriju jugo slavenskih zemalja« (I-III)	3
— Franjo Horvatić: Uređivanje spomen parka na »Danici«	6
— Marijan Špoljar: Suvremena koncepcija muzeja i galerija	9
STRUČNI ČLANCI	
— Zoran Homen: Novo nalazište lasinjske kulture u Bukovju kraj Križevaca	15
— Zoran Homen: Novi nalazi na Kalniku	19
— Marina Šimek: Arheološki lokalitet Varaždin — Brezje. Rezultati rekognosciranja tokom 1980. godine	25
— Zorko Marković: Arheološka iskapanja Muzeja grada Koprivnice 1970 — 1980.	33
— Marina Šimek: Arheologija varaždinskog kraja — Bibliografija	40
— Tomislav Đurić: Stanje srednjovjekovnih gradina u sjeverozapadnoj Hrvatskoj	49
— Ante E. Brlić: U Međimurju i Varaždinu 1975.	57
— Vlado Srimšek: Križevčanki na trgu	59
— Vladimir Kalšan: Agrarna reforma u Međimurju	65
— Smiljana Petr-Marčec: Zadruga Višnjijć, selo Globočec br. 118 kod Ludbrega	69
— Ljubica Ramušćak: Pokladni običaji u Međimurju	73
— Ljubica Ramušćak: Međimurski sušači sira	77
— Libuše Kašpar: U posjeti Berberima	79
VIJESTI	
— Petar Levar i Mato Dominković: Naše akcije u 1980. godini	87
— Petar Petrićec i Martin Matišin: Vijesti iz Zavičajnog muzeja Virje	88
— Dragutin Feletar: Koprivničkih osam knjiga	89
— Libuše Kašpar: Etnografske izložbe Gradskog muzeja Varaždin i Muzeja Varaždinske Toplice u 1980. godini	91
AKCIJE	
— pripremili Marina Šimek i Miroslav Klemen	95
PRILOG	
— diskusije sa okruglog stola »Suvremena koncepcija muzeja i galerija« održanog u Koprivnici — pripremio Marijan Špoljar	107

njoškolskog centra, kojima je to bio dio obavezne prakse. Na njihovoj stvarnoj pomoći najljepše im se zahvaljujemo, kao i vlasniku zemljišta Đuri Pala na dozvoli za kopanje i obavijesti o nalazu.

2. Zoran Homen, »Lasinjski naseobinski elementi i novi nalazi iz Beketinca«, Muzejski vjesnik br. 3/1980., str. 42 — 48.
3. Stojan Dimitrijević, »Praistorija jugoslavenskih zemalja« — poglavlje o lasinjskoj kulturi, Sarajevo 1979. str. 156.

Zoran Homen, Gradski muzej Križevci

NOVI NALAZI NA KALNIKU

Područje Kalnika od davnine predstavlja vrlo značajno strateško mjesto. Ovuda je prolazio put kojim su još Rimljani dolazili do svog kupališnog centra u Varaždinskim Toplicama (Aquae lasae), a na samom Velikom Kalniku još i danas strše zidine porušenog srednjevjekovnog grada, kao da izrastaju iz strmih litica koje su bile nepristupačne svakom neprijatelju, a toliko drage i spasonosne onom stanovniku grada. No, one su odigrale svoju ulogu i u vrijeme kada tu nije bilo višekatih zdanja. Utočište pod tim stijenama našli su ljudi još u vrijeme iz kojeg nemamo nikakvih pisanih, a pogotovo usmenih podataka. To je razdoblje prethistorije.

U vitrinama Gradskog muzeja Križevci nalazi se arheološki materijal sa Kalnika iz razdoblja eneolita, brončanog doba, mlađeg željeznog i rimskog doba i jasno — iz srednjeg vijeka, dakle, gotovo iz svih epoha kulturnog razvitka čovjeka. Uglavnom su to sami slučajni nalazi, jer organiziranih arheoloških istraživanja nije bilo. Zato smo odlučili da u rujnu 1980. god. izvršimo jedno pokusno sondiranje, kako bismo utvrdili da li postoje neki jasno izdvojeni kulturni slojevi. Mjesto sondiranja odabrali smo na jednoj čistini, odnosno platou, nedaleko od ruševina srednjevjekovnog grada (sl. 1). U ekipi je, uz stručno osoblje muzeja bilo i troje učenika III razreda Srednjoškolskog centra, koji su upravo u to vrijeme provodili svoju obaveznu praksu u muzeju, pa su na taj način mogli doslovno u praksi upoznati jedan od poslova i zadataka Gradskog muzeja.¹

Već na samoj površini i bez kopanja može se skupiti mnoštvo srednjevjekovnih kovanih čavala, pa su i naša očekivanja da će većina nalaza biti iz toga razdoblja — bila u neku ruku opravdana. Međutim, baš se ne možemo pohvaliti velikim brojem sred-

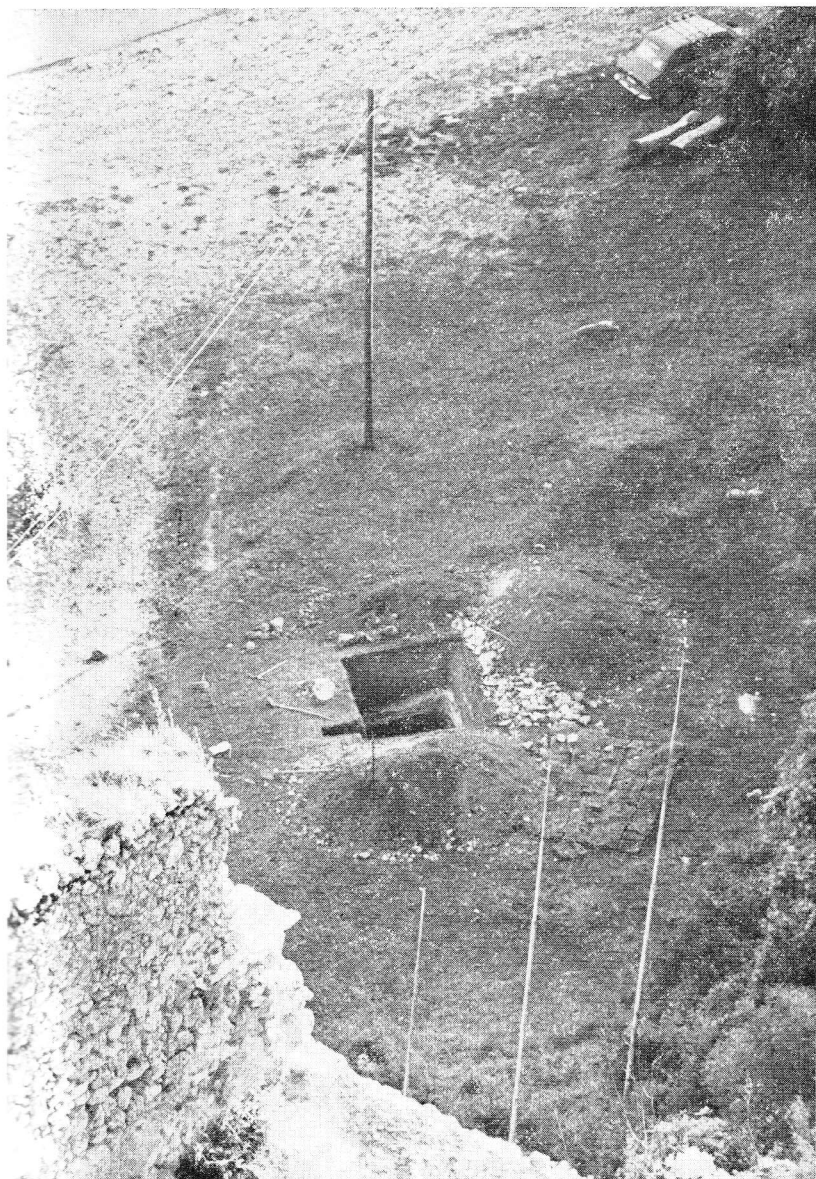
njevjekovnih nalaza. Kao značajnije treba spomenuti nekoliko željeznih vrškova strelica. Jedna je potpuno sačuvana, piramidalnog oblika sa tuljcem, dok su druge sa trnom za nasad. Otkopane su na dubini od 70 cm.

Zemlja je bila gotovo potpuno crna i ispremiješana sa dosta kamena, kojega je kasnije bilo sve manje. Tada smo otkopali jedan ulomak crne vučedolske keramike sa sačuvanom inkrustacijom. Ispod toga (dubina 90—100 cm) ispriječio se sloj 30—40 cm debelog maltera. Takvim istim malterom zidan je grad, pa su ga, po svemu sudeći, na tom mjestu miješali. Sama činjenica da je ulomak prehistorijske keramike nađen iznad srednjevjekovnog maltera govori da je čitav sloj isprevertan i da ćemo biti lišeni bilo kakvih stratigrafskih pokazatelja. To se pokazalo u narednim otkopnim slojevima, koji su također isprevertani, jer je kompletno cijeli teren, kako izgleda, bio nasut za potrebe uređenja prostora u obrambene svrhe samog srednjevjekovnog grada. Za te poslove trebalo je zemlju dovoziti iz najbliže okolice, možda čak s podnožja visokih kamenih stijena, koje su tom prilikom bile još više ogoljene, da bi time postale ujedno i manje pristupačne mogućem neprijatelju. Zato nije nikakvo čudo da se u iskopu, koji je išao do 330 cm dubine, nađe keramičkih fragmenata koje dijeli velika vremenska razlika i kulturna pripadnost.

Ovom prilikom nećemo spominjati nalaze iz vremena srednjevjekovnog kalničkog grada, već nalaze koji su nekoliko tisuća godina stariji. Naime, već je u početku bilo spomenuto da je otkopan jedan ulomak vučedolske keramike. Takvih je ulomaka u dubljim slojevima bilo još nekoliko. Većina ostale keramike je neukrašena i manje tipična, no nesumnjivo je prehistorijska.

Ukupno imamo 14 ukrašenih komada keramike, od kojih je jedan liceski. (T-I, 2) Po ukrasu vrlo sličan komad objavila je M. Šimek u Godišnjaku Gradskog muzeja Varaždin br. 5 (T-II, 16). Radi se o vratnom segmentu, sa vidljive dvije valovnice, a između jednom horizontalnom trakom. Keramika je crna, fino ispolirana, a ukras prilično dubok, što se moglo postići jedino pomoću ispletene žice. Vremenski se svrstava u rano brončano doba, dakle oko godine 1750. p.n.e. i predstavlja keramiku kakva je do sada bila vrlo rijetka u arheološkoj zbirci križevačkog muzeja.

Na tablama I i II prikazani su ostali fragmenti keramike determinirani kao vučedolski, iako bi se dva mogla izdvojiti kao lasinjski (T-I, 8, 9). Ukrasi su izvedeni običnim urezivanjem, brazdastim urezivanjem i u kombinaciji sa rovašenjem, utiskivanjem

Sl. 1. Pogled na sondu sa ostataka zidina utvrde Veliki Kalnik

vrha prsta, bradavičastim izbočenjima, a u donjem dijelu posude barbotiziranjem. (T-II, 13 i 15)

U fragmentu manje kupe na niskoj, proširenoj nozi (T-II, 14a) prisutna je tradicija retz-gajarske kulture u shvaćanju ornamenta. Naime, s donje strane noga je ukrašena išrafiranim trokutima, koji se ovaj puta javljaju kao nadomjestak, inače tipičnom, vučedolskom krstastom motivu. (T-II, 14b).

Nalaz vučedolske kulture na Velkom Kalniku ne bi trebao biti ništa neobičan ili neočekivan. Moramo se prisjetiti da je u blizini Apatovac, kao predstavnik kasne vučedolske kulture (slovenski tip) i da on tu nije bio nikakav usamljeni otok.

Pogodna su mjesta bila svakako naseljena više nego što mi možemo pretpostaviti. U sadašnjem stanju istraživanja ne možemo to potkrijepiti i materijalnim dokazima, ali bi nalazi, kao što je ovaj na Kalniku, u tome mogli mnogo pomoći.

U vrijeme kasne vučedolske kulture (stupanj B-2/C) započinje njena velika ekspanzija — kako etnička, tako i kulturna, pa prema tome ni ove nalaze ne možemo datirati ranije od prijelaza B-2/C stupanj, odnosno samog C stupnja. Na kronološkoj tabeli bilo bi to vrijeme između 1900 — 1800. g. p.n.e.

Ovo je samo dio nalaza objelodanjenih ovdje u formi kraće informacije, odnosno izvještaja sa nalazišta, koje je tokom vremena doživjelo brojna prekapanja, pa stoga lišeno preciznijih stratigrafskih podataka. Time se postojanje nekog naselja može samo pretpostaviti, jer je ono moralo biti gotovo potpuno uništeno prilikom izgradnje srednjevjekovnog grada, pa nije čudo da se na površini zemlje, na stazi koja vodi prema urušenom gradu, znalo naći poneku kamenu sjekiricu, kremenom nožić i sl. Brojnim izletnicima to je dragi suvenir, a za arheologe prvi i uvijek najbolji predznak.

¹ — Na iskapanju su učestvovali učenici Vuk Gordana, Videković Ivan i Bogdanović Velimir, na čemu im i ovom prilikom zahvaljujemo.

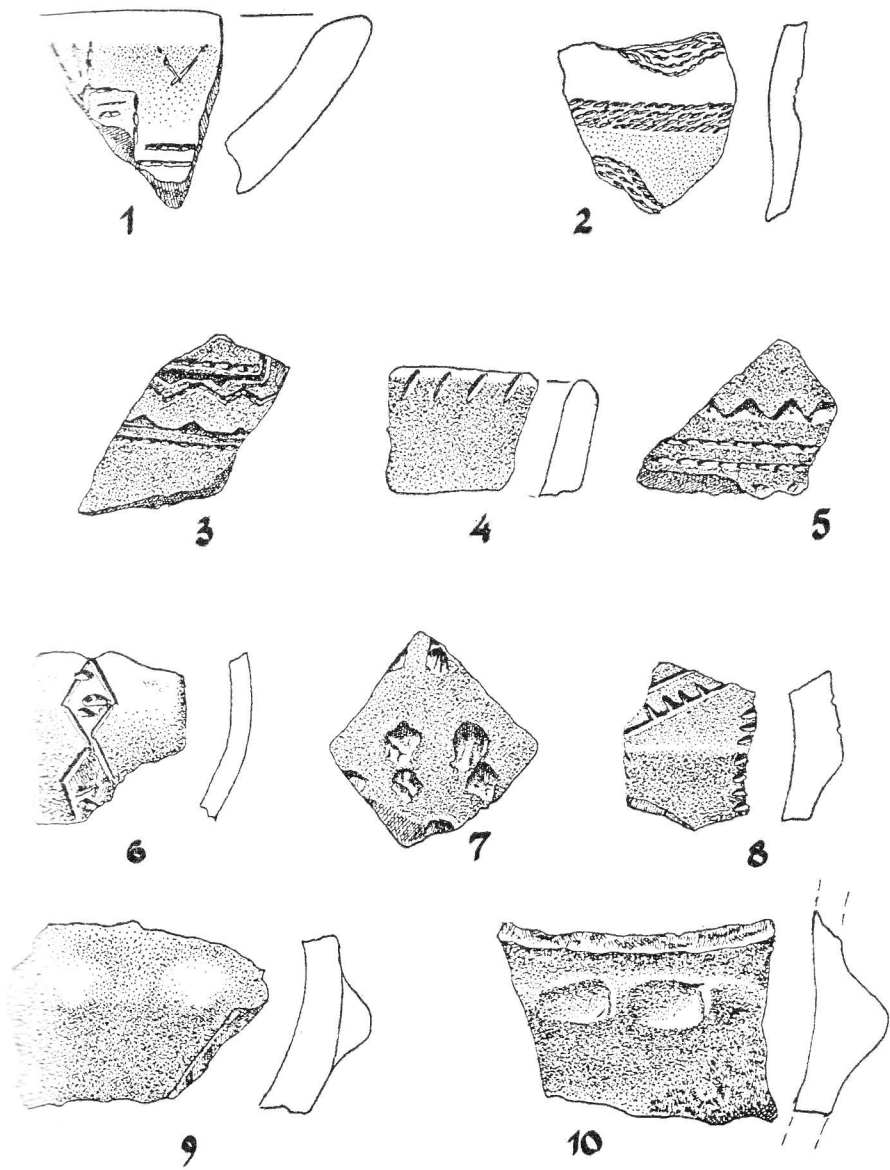

tabla I

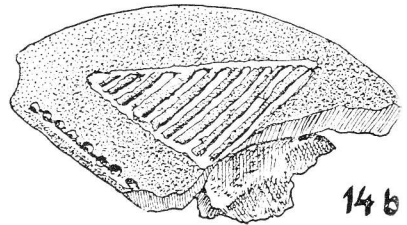
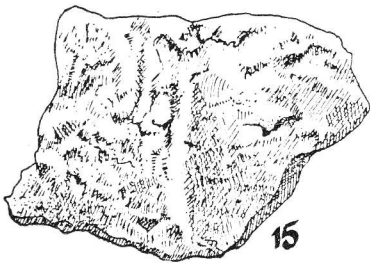
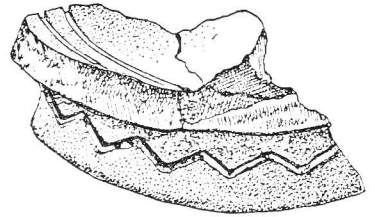
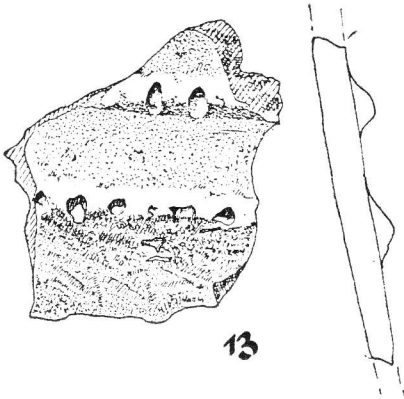
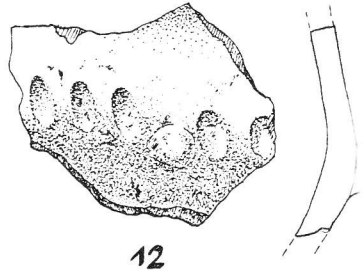
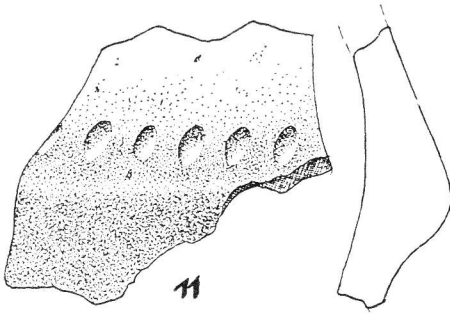

tabla II